

Антон **РОНЕ**

аспірант, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4014-7341>

e-mail: anparo@ukr.net

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА

У статті досліджено історичний розвиток кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла та виокремлено три періоди її історичного розвитку: I. Витоки кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла (X ст. – I пол. XIX ст.); II. Становлення кримінально-правової охорони недоторканності житла (II пол. XIX – I пол. XX ст.); III. Утвердження кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла (II пол. XX – теперішній час). Запропоновано розглядати забезпечення кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла під кутом зору визнання та захисту цього права.

Ключові слова: історичний розвиток, порушення недоторканності житла, житло, відповідальність, кримінальна відповідальність, кримінально-правова норма, законодавство

ВСТУП

Споконвіку людина дбає про своє житло, оберігає його, захищає. Житло є невід'ємним складником особистого життя людини. Вона має природне право жити так, як бажає, бути захищеною від оприлюднення фактів особистого життя. Але це неможливо без поваги до її житла, де значною частиною проходить це особисте життя, і тому людина має таке ж природне право не тільки на саме житло, а й на недоторканність його. Саме тому міжнародні правові акти декларують право людини на недоторканність її житла. Зокрема, ст. 12 Загальної декларації прав людини (прийнято і проголошено резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р.) передбачено: «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла... Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань» [1].

Історію розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла неможливо відокремити від історії правової охорони інституту комунальної власності в Україні загалом. Проте вона донині залишається недостатньо вивченою. У науковій літературі наявні лише поодинокі згадки про кримінальну відповідальності за порушення недоторканності житла чи взагалі про власність.

Проблемі, пов'язаній із кримінальною відповідальністю за порушення недоторканності житла, приділено досить мало уваги, хоча окремі аспекти дослідили такі автори: Н.О. Антонюк [30], П.П. Андрушко [29], О.О. Кваша [31], В.Т. Маляренко [27], О.М. Костенко [28], П.С. Матишевський [32], І.І. Присяжнюк [1], М.І. Хавронюк [8] та ін. Проте, незважаючи на значний внесок науковців у досліджувану проблему, майже всі питання залишаються актуальними і сьогодні. Зокрема, це стосується саме кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла, а також визначення «суспільної небезпечності» досліджуваного злочину.

Історичний розвиток кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла неодноразово ставав предметом дослідження науковців, серед яких

доцільно відзначити праці І.І. Присяжнюка та Ю.М. Жмур, які присвятили зазначеній темі відповідні підрозділи дисертаційних досліджень, та О.В. Сосніної, яка розглянула історичний розвиток порушення недоторканності житла в контексті кримінальної відповідальності за порушення недоторканності приватного життя [2-5]. Також окремі питання, пов'язані з історичними аспектами кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла у системі загального історичного розвитку кримінального права розглядали М.М. Колос, Я.В. Терлюк, М. Хавронюк та ін. [6-8]. Деякі історичні аспекти кримінально-правової охорони недоторканності житла у світлі кримінально-процесуальних гарантій досліджувались І.Ф. Літвіною, І.В. Вегера-Іжевською та ін. [9; 10].

МЕТА статті – дослідження історичного розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла.

РЕЗУЛЬТАТ

Розвиток та закріплення норм про відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи пройшло декілька етапів. Зокрема, на думку І.І. Присяжнюка, можна виокремити:

1) *Перший етап – дореволюційний (XIII ст. – кінець XIX ст.)*, який характеризується поодинокими положеннями про порушення недоторканності житла, а саме непряма згадка про злочинні посягання на особу або власність, проти яких можлива необхідна оборона (Руська правда); закріплення у законодавстві одного з видів порушення недоторканності житла або іншого володіння особи – вторгнення у чуже житло без законних для цього причин або приводу з наміром потрипати або образити господаря (ст. 2110 Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р.); порушення недоторканності житла або іншого володіння особи як одна з форм самоправства (ст. 142 Уставу про покарання, які накладаються мировими судьями 1864 р.); формування самостійних складів злочину про посягання на недоторканність житла або іншого володіння особи (ст.ст. 511, 512 Уложення про покарання кримінальні та виправні в редакції 1885 р.) [2];

2) *Другий етап – радянський (1917-1991 рр.)*: характеризується відсутністю кримінально-правових норм, в якій би передбачалася кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи, та встановленням у ст. 130 Кримінального кодексу (КК) України УРСР 1960 р. кримінальної відповідальності за незаконний обшук, незаконне виселення або інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, вчинені посадовою особою;

3) *Третій етап – сучасний (1991 р. – дотепер)* охоплює: наявність кримінально-правової норми попереднього етапу (ст. 130 КК України УРСР 1960 р.); встановлення кримінальної відповідальності за незаконне проникнення до житла або до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення та інші дії, що порушують недоторканність житла громадян (ст. 162 КК України 2001 р.) [2].

На нашу думку, хоча наведена класифікація є хронологічно послідовною в частині розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла, з нею важко погодитись, виходячи з таких міркувань. Перший етап об'єднує як джерела права, в яких містилась лише поодинокі згадки про окремі діяння, обумовлені порушенням недоторканності житла (Руська Правда), так і кодифіковані акти права, які відображали системний підхід до кримінального переслідування за порушення недоторканності житла (ст.ст. 511, 512 Уложения про покарання кримінальні та виправні в редакції 1885 р.). Другий етап поєднує в собі ідеологічно різні нормативні акти – від КК УРСР 1922 р. та 1927 р., які характеризувались тенденціями до заперечення приватності як суспільної цінності, що виключало її кримінально-правовий захист взагалі, до КК України 1960 р., в якому недоторканність житла та іншого володіння особи стала об'єктом кримінально-правового захисту [11]. Також другий етап, виходячи зі збереження чинності ст. 130 КК УРСР 1960 р. до прийняття КК України 2001 р., частково співпадає з другим етапом. Крім цього, вважаємо, що, досліджуючи кримінальну відповідальність за порушення недоторканності житла, потрібно враховувати, що встановлення кримінальної відповідальності за це діяння обумовлено державним визнанням недоторканності житла як складника недоторканності приватного життя та як суспільної цінності. Так, право на недоторканність приватного життя (приватність) відноситься до прав людини другого покоління, яким, як зазначає О.Р. Дашковська, притаманний дозаконодавчий та позазаконодавчий характер, оскільки вони не надаються державою, а визнаються та захищаються нею, внаслідок чого право особи на недоторканність приватного життя, яке охоплює право на недоторканність житла та кореспонденції становлять визнаний напрям індивідуальної свободи, втручатись в який не повинні ні приватні особи, ні державні органи [12].

Сучасне розуміння приватності ґрунтується на виділенні її чотирьох таких аспектів: 1) інформаційна приватність (встановлення правил збору та обігу персональних даних); 2) тілесна приватність (захист від втручання стосовно фізичного стану людини); 3) комунікаційна приватність (безпека та таємниця поштових відправлень, телефонних розмов, електронних повідомлень та інших видів комунікацій); 4) територіальна приватність (обмеження на втручання в домашнє та інше нав-

колишнє середовище) [13]. Тобто право на недоторканність житла перебуває в площині територіальної приватності, правовою основою захисту якої є Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські й політичні права від 10 грудня 1966 р., Європейська конвенція з прав людини. Так, відповідно до ст. 12 Загальної декларації з прав людини (цю декларацію прийнято з метою визначення змісту понять «основні свободи» і «права людини»), що містяться в Статуті ООН, а тому є одним з установчих документів, які є обов'язковими для всіх держав-членів, зокрема й України) ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на **недоторканність його житла**, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань [1]. Згідно зі ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 р.) ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на **недоторканність його житла** або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання чи таких посягань. У ст. 8 Європейської конвенції з прав людини (ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР) визначено, що кожен має право на повагу до приватного і сімейного життя, до свого **житла** і кореспонденції, причому повага до житла є ширшим поняттям, ніж його недоторканність. До переліку міжнародно-правових стандартів права особи на недоторканність житла, які випливають із зазначених вище актів, належать: 1) визнання права особи на недоторканність житла за кожним індивідом незалежно від наявності громадянства чи будь-яких інших ознак; 2) недопущення державою свавільних чи незаконних посягань стосовно права особи на недоторканність житла; 3) необхідність законодавчого захисту від свавільних чи незаконних посягань стосовно права особи на недоторканність житла [14]. Саме в цей час недоторканність житла визнається соціальною цінністю, суспільна небезпечність посягання на яку обумовлює її захист засобами кримінального права. М.М. Колос слушно звертає увагу на те, що лише у КК УРСР 1960 р. у гл. 4 «Злочини проти політичних і трудових прав громадян» закріплено ст.130 «Порушення недоторканності житла громадян» [6].

Починаючи з XVIII ст., у Конституціях США (1787 р.), Французької Республіки (1799 р.), Королівства Бельгії (1831 р.), Японії (1889 р.), ФРН (1919 р.) вперше відокремлено й закріплено право людини і громадянина на недоторканність житла, що стало підставою для кримінально-правового захисту порушення недоторканності житла [3]. Що стосується України, вперше право людини на недоторканність житла (недоторканність домашнього вогнища) закріплено у ст. 15 Конституції УНР від 29 квітня 1918 р. (Статут про державний устрій, права і вольности УНР) [3; 5; 15]. Проте внаслідок втрати влади керівництвом УНР її конституційні над-

баня не стали передумовою кримінально-правової охорони порушення недоторканності житла. Подібна доля спіткала і положення «Законів про тимчасовий державний устрій України», ухвалених гетьманом П.П. Скоропадським ухвалив акт «Закони про тимчасовий...», відповідно до яких житло кожної особи вважалося недоторканим; обшук і виїмка в будинку без згоди господаря були можливими лише у випадках і в порядку, визначених законом (п. 17) Конституції Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР [6]).

В подальшому, хоча право особи на недоторканність житла закріплено у ст. 128 Конституції СРСР від 5 грудня 1936 р., це положення довгий час залишалося декларативним [9].

Ст. 162 КК України розміщена у розд. V «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина», а вчинення діянь, передбачених ст. 162 КК України, безпосередньо посягає на визначений аспект права на недоторканність приватного життя – недоторканність житла особи. З огляду на це, на нашу думку, історичний розвиток кримінально-правового забезпечення кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла доцільно розглядати під кутом зору визнання та захисту цього права. З огляду на це можна виокремити три періоди історичного розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла.

Перший період (X ст. – I пол. XIX ст.) характеризується відсутністю виділення кримінальної відповідальності серед інших видів юридичної відповідальності та лише поодинокими згадками у правових пам'ятках про негативні наслідки порушення недоторканності житла особи, насамперед, тих що належали до вищих станів суспільства. Зокрема, певна модифікація правового припису про заборону порушення недоторканності житла міститься у п. 65 Широкої редакції «Руської Правди» за текстом Пушкінського списку, згідно з яким йде мова про заборону вторгнення до садиби під час переслідування холопа (залежного селянина), який вдарив вільну людину та переховується у садибі свого господаря, який відмовляється видати його та сплачує 12 грн [16]. Подібну норму також закріплено у Короткій редакції «Руської правди» (п. 17) [5; 17]. Водночас у п. 11 Короткої редакції «Руської правди» також передбачено норму про те, що якщо челядин втече від господаря та знайде притулок в інших народів «любо у варяга, любо у кольбяга», та протягом двох днів його не видали, то на третій день господар має право здійснити вторгнення до помешкання з метою захоплення втікача [17]. У зв'язку з цим можна дійти висновку про те, що заборона проникнення до чужого житла або володіння була відносною, оскільки залежала від станової приналежності особи та мети такого вторгнення.

У статті 1 Розд. XI Другого Литовського Статуту містяться положення про умисний напад на чужий будинок або садибу, причому розмежовуючи напад відповідно до його мети: з метою вбивства або поранення господаря, заподіяння майнової або іншої шкоди втікача [18].

У козацькому звичаєвому праві не було норм, якими встановлено відповідальність за порушення недоторканності житла, [5].

У проєкті зводу законів Гетьманщини XVIII ст. – «Правах, за якими судиться малоросійський народ», як і у Другому Литовському Статуті, охорона недоторканності житла полягає у встановленні правових наслідків нападу на житло, зокрема, такого, що поєднано з убивством, застосуванням насильства, викраденням майна, або не поєднано з умислом на вчинення вказаних дій, але спричинив порушення спокою (п. 1 статуту 1 гл. 10). Причому у нормах статуту 1 гл. 10 «Права, за якими судиться малоросійський народ» покарання за вчинення вказаних вище дій є різним, залежно від стану, до якого належить потерпілий – шляхецького, військового або інших станів. Окремою нормою передбачено відповідальність за напад на дім особи духовного звання (статут 2 гл. 10). В статутах 1 та 3 гл. 10 «Права, за якими судиться малоросійський народ» володіння особи охоплює не лише дім, але й подвір'я, будівлі для господарської діяльності, зберігання реманенту та місця утримання свійських тварин [19].

Отже, основними ознаками першого періоду історичного розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла є:

- 1) невиокремлення кримінальної відповідальності серед інших видів юридичної відповідальності;
- 2) фрагментарний характер норм;
- 3) настання відповідальності, передусім за діяння, обумовлені можливим посяганням на життя, здоров'я або майно особи, а не на її право на приватність;
- 4) відображення у нормах права станового характеру суспільства.

На відміну від інших правових норм «Права, за якими судиться малоросійський народ» не набули чинності, але варто звернути увагу, що саме у цьому проєкті вперше велась мова про відповідальність за вторгнення у житло з метою порушити спокій господаря, тобто без наміру посягати на його життя, здоров'я або майно.

Наступний період історичного розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла охоплює II пол. XIX – I пол. XX ст. та представлений законодавством державних утворень, до складу яких входили українські землі, зокрема, Російської та Австро-Угорської імперій, II Речі Посполитої, СРСР.

Так, в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р., яке діяло на тих українських землях, які перебували у складі Російської імперії, вперше передбачено покарання особи, яка проникла до житла особи без умислу на вбивство, грабїж, розбій або крадіжку, але без законних для цього підстав або приводу, лише з наміром потурбувати господаря. У 1870 р. КК Австро-Угорської імперії 1852 р. доповнено положеннями про охорону особистої свободи, яка включала недоторканність житла та таємницю кореспонденції [20].

На території Закарпаття, яке тоді перебувало у складі Угорщини, діяло Угорське кримінальне уложення про злочини і проступки 1879 р., яке також передбачало відповідальність за посягання службовими особами на приватне життя особи, яке включало особисту свободу, недоторканність житла та таємницю поштових відправлень [21].

У Кримінальному уложенні Російської імперії 1903 р. розширено перелік діянь, які охоплювались порушенням недоторканності житла, яке розглядалось як злочин проти свободи: 1) насильницьке вторгнення у чужу бу-

дівлю, інше приміщення або огорожене місце; 2) умисне перебування без відома господарів у нічний час у чужих приміщеннях осіб, які проникли туди самовільно або таємно; 3) відмова залишити чуже приміщення, у яке особа проникла таємно або самовільно (ст.ст. 511, 512) [21]. Натомість після утворення УНР, хоча і проголошено право людини на приватне життя та недоторканність житла, кримінальне законодавство тоді не прийнято, що унеможливило кримінально-правову охорону вказаних суспільних цінностей. Як слушно наголошує М.М. Колос, Українська Центральна Рада, «була вимушена розробляти передусім фундаментальні проекти актів конституційного змісту й ухвалювати на їх основі закони, що стосувалися розбудови держави і розвитку полінаціонального українського суспільства на нових для нього принципах демократії, свободи, рівності, справедливості, законності тощо» [6].

Також з огляду на відсутність самостійної кримінально-правової норми, в якій би передбачалася кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи у КК УРСР 1922 р. та КК УРСР, можна стверджувати що, в українському кримінальному законодавстві радянської доби кримінальну відповідальність за порушення недоторканності житла вперше закріплено в КК України 1960 р. [2]. Натомість ст. 252 КК II Речі Посполитої від 1932 р., до складу якої входила частина українських земель, передбачала відповідальність за вторгнення до чужого дому, помешкання, іншого приміщення, підприємства, огороженої території, а також за відмову покинути зазначені володіння особи за всупереч вимозі власника [22]. Так, другий період становлення кримінально-правової охорони недоторканності житла (II пол. XIX – I пол. XX ст.) характеризується двома послідовними тенденціями, зокрема запровадженням кримінально-правової охорони приватного життя, особливо недоторканності житла, у законодавство Російської та Австро-Угорської імперій, II Речі Посполитої, до складу яких входила різні українські території, та навпаки її відсутністю у кримінальному законодавстві СРСР, оскільки КК УРСР 1922 р. та КК УРСР 1927 р. не передбачали норм про відповідальності за порушення недоторканності житла.

Третій період утвердження кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла, початок якого припадає на другу половину XX ст. та триває дотепер, значно є результатом збільшення взаємодії СРСР із міжнародними інституціями (ООН) та зміни курсу кримінально-правової політики СРСР, що зумовило поширення кримінально-правової охорони на права особи. Зокрема, у главі Особливої частини КК УРСР 1960 р. «Злочини проти політичних і трудових прав громадян» поміщено ст. 130 «Порушення недоторканності житла громадян». Указом Президії Верховної Ради УРСР № 4571-10 від 12 січня 1983 р. до неї внесено зміни, внаслідок яких встановлено відповідальність за незаконний обшук, незаконне виселення або інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, вчинені посадовою особою [6].

У ст. 162 КК України від 4 квітня 2001 р. дії, які порушують недоторканність житла, викладені так: 1) Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що пору-

шують недоторканність житла громадян (ч. 1); 2) Ті самі дії, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування (ч. 2). До ст. 162 КК України внесено зміни Законом України № 721-VII від 16 січня 2014 р., з огляду на що ст. 162 КК України набула такого вигляду: «1. Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, блокування до них доступу, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян – караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років; ч. 2. Ті самі дії, вчинені службовою особою, групою осіб, або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування – караються позбавленням волі на строк від двох до шести років». Зазначений Закон втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28 січня 2014 р. [23]. Нині ст. 162 КК України у чинній редакції зі змінами, внесеними згідно із Законом № 767-VII від 23 лютого 2014 р., передбачає відповідальність за:

1. Незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян;

2. Ті самі дії, вчинені службовою особою або із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування [23].

Незважаючи на те, що останню редакцію ст. 162 КК України прийнято у 2014 р., доцільно звернути увагу на проекти законодавчих актів про внесення змін до цієї статті кримінального закону.

Зокрема, проектом Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення захисту прав на нерухоме майно» від 10 грудня 2014 р. № 1385 пропонувалось викласти ст. 162 КК України в новій редакції. Водночас, якщо чинна ст. 162 КК України передбачає відповідальність за незаконне проникнення до «житла чи до іншого володіння особи», то у проекті йдеться про проникнення до «законного володіння особи», а зміст цього поняття визначається у примітці до цієї статті як «житлове приміщення, нежитлове приміщення, сховище, земельна ділянка, транспортний засіб, що належать на законних підставах фізичній чи юридичній особі». 29 серпня 2019 р. законопроект відкликано [24].

У проекті Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконне виселення з житла» від 6 листопада 2020 р. № 4333 запропоновано передбачити нову редакцію ч. 1 цієї статті та доповнити її новими частинами 3 і 4, посиливши кримінальну відповідальність за незаконне виселення з житла, вчинення таких дій за попередньою змовою групою осіб або службовою особою чи із застосуванням насильства або з погрозою його застосування. Водночас доцільність посилення кримінальної відповідальності за незаконне виселення із житла шляхом встановлення покарання у виді штрафу від десяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від трьох до шести років пояснюється збільшенням кількості випадків реєстрації кримінальних правопорушень у вигляді незаконного

порушення недоторканності житла. Проте протидія порушенню недоторканності житла лише шляхом посилення покарання сама собою не видається ефективною [25].

Так, третій період історичного розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла характеризується: 1) закріпленням у КК УРСР 1960 р. та КК України 2001 р. норм про відповідальність за порушення недоторканності житла, яке визнається конституційно визначеним правом людини, соціальна цінність якого є беззаперечною; 2) введенням до кримінально-правової норми про порушення недоторканності житла такої форми об'єктивної сторони кримінального правопорушення, що розглядається, як незаконний огляд та обшук, що становить додаткову гарантію захисту прав особи у кримінальному провадженні; 3) тенденцією до посилення кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла, що знаходить свій вияв у спробах розширення обсягу дій, які охоплюються цим кримінальним правопорушенням, та встановлення суворіших видів покарань.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене, доцільно констатувати, що хоча кримінальну відповідальність за порушення недоторканності житла в її сучасному розумінні закріплено в законодавстві порівняно нещодавно, доцільно відзначити, що формування відповідних норм пройшло певний еволюційний шлях та нині стоїть перед сучасними викликами, які обумовлюють подальше вивчення та вдосконалення положень кримінального законодавства про порушення недоторканності житла.

Історичний розвиток кримінально-правового забезпечення кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла доцільно розглядати під кутом зору визнання та захисту цього права. У дослідженні виокремлено три періоди історичного розвитку кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла: 1. Витоки кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла (X ст. – I пол. XIX ст.); 2. Становлення кримінально-правової охорони недоторканності житла (II пол. XIX ст. – I пол. XX ст.); 3. Утвердження кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла (II пол. XX ст. – дотепер).

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини. База даних «Законодавство України». URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version>
2. Присяжнюк І.І. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2010. 24 с.
3. Жмур Ю.М. Кримінально-правовий захист недоторканності житла в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Запоріжжя, 2012. 20 с.
4. Жмур Ю.М. Історія розвитку законодавства, що передбачає відповідальність за порушення недоторканності житла. *Підприємництво, господарство, право*. 2010. № 6. С. 127-130.
5. Сосніна О.В. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності приватного життя (ст. 182 КК України): дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 256 с.
6. Колос М.І. Українське кримінальне право: походження, розвиток і сучасність: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Ірпінь, 2019. 488 с.
7. Терлюк І.Я. Огляд історії кримінального права України. Львів, 2007. 93 с.
8. Хавронюк М.І. Віхи кодифікації кримінального законодавства на українських землях. Текст лекції. 18 с. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/about-us>
9. Літвінова І.Ф. Щодо визначення поняття права особи на недоторканність житла чи іншого володіння. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 59-64.
10. Вегера-Іжевська І.В. Забезпечення права на недоторканність житла чи іншого володіння особи в кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2018. 24 с.
11. Соловей Д.Ю. Еволюція законодавства про кримінальну відповідальність УСРР (УРСР) (1919-1959 рр.): автореф. дис.канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 237 с.
12. Дашковська О.Р. Покоління прав людини як соціальна форма опосередкування свободи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2016. № 22. С. 4-7.
13. Права людини в Україні – 2004. VI. Право на недоторканність приватного життя (приватність). Комплексне дослідження стану прав людини в Україні (річні звіти): Доповідь правозахисних організацій. URL: <https://khp.org/1124785474>
14. Козир О.В. Міжнародно-правові стандарти конституційного права особи на недоторканність житла. *Право і безпека*. 2009. № 5. С. 29-32.
15. Конституція Української Народньої Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР. База даних «Законодавство України»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text>
16. Правда Руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій / склав та підготував до друку проф. С. Юшков. Київ, 1935. Редакція IV. С. 137-144. URL: <http://litopys.org.ua/bilets/bil09.htm>
17. «Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства / уклад.: Г.Г. Демиденко, В.М. Єрмолаєв. Харків, 2017. 392 с.
18. Другий Литовський Статут. Мінськ, 2003. С. 35-263. База даних «Законодавство України». URL: <http://litopys.org.ua/statut2/st1566.htm>
19. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 року / упорядник та автор нарису К.А. Вислобоков; за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ, 1997. 547 с.
20. Худоба Н.В. Кодифікація австрійського права ті особливості її застосування у Галичині (1772-1918 рр.). *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серія «Юридические науки»*. 2007. Т. 20 (59). № 2. С. 285-289.
21. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб.: У 2-х т. / за ред. В.Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре. 1997. Т. 1: 3 найдавніших часів до початку XX ст. 464 с.
22. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny. URL:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19320600571/O/D19320571.pdf>

23. Закон України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України». База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-18#Text>

24. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року». База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-18#n84>

25. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення захисту прав на нерухоме майно» від 10 грудня 2014 року № 1385. База даних «Законодавство України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52853

26. Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконне виселення з житла» від 6 листопада 2020 року № 4333. База даних «Законодавство України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70361

27. Маляренко В.Т. Про недоторканність житла та іншого володіння особи як засаду кримінального судочинства. *Кримінальний процес України: Стан та перспективи розвитку: вибрані наукові праці*. Київ, 2004. С. 74-103.

28. Костенко О.М., Ландіна А.В. Поняття об'єкта злочину: дискусію варто продовжити. *Право України*. 2008. № 4. С. 101-105.

29. Андрушко П.П. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика. Київ, 2006. 148 с.

30. Антонюк Н.О. Кваліфікуюча ознака «проникнення в житло, інше приміщення чи сховище»: практика Верховного Суду. *Судебно-юрідическа газета*. 2020. 14 травня. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/168701-kvalifikuyucha-oznaka-proniknennya-v-zhitlo-inshe-primischnennya-chi-skhovishe-praktika-verkhovnoho-sudu>

31. Кваша О.О. Зміст та значення філософських категорій «можливість» і «дійсність» для кримінально-правових досліджень причинного зв'язку. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 301-305. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_1_76

32. Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. П.С. Матишевського, П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка. Київ, 1997. 512 с.

References

1. Universal declaration of human rights. *Database «Legislation of Ukraine»*. URL: [https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version-\(in-Ukrainian\)](https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version-(in-Ukrainian)).

2. Prysiazhniuk I.I. Criminal liability for violation of the inviolability of a person's home or other property in Ukraine: autoref. diss. ... PhD in legal sciences: 12.00.08. Kyiv, 2010. 24 p. (in Ukrainian).

3. Zhmur Y.M. Criminal legal protection of the inviolability of housing in Ukraine: autoref. thesis Ph.D. law Sciences: 12.00.08. Zaporizhzhia, 2012. 20 p. (in Ukrainian).

4. Zhmur Y.M. The history of the development of legislation, which provides for responsibility for violation of the integrity of housing. *Entrepreneurship, economy, law*. 2010. № 6. pp. 127-130. (in Ukrainian).

5. Sosnina O.V. Criminal liability for violation of privacy (Article 182 of the Criminal Code of Ukraine): diss. ... PhD in legal sciences. Lviv, 2017. 256 p. (in Ukrainian).

6. Kolos M.I. Ukrainian criminal law: origin, development and modernity: diss. ... Doctor of legal sciences: 12.00.08. Irpin, 2019. 488 p. (in Ukrainian).

7. Terliuk I.Y. Review of the history of criminal law of Ukraine: teaching. manual. Lviv: Liga-Press, 2007. 93 p. (in Ukrainian).

8. Khavroniuk M.I. Milestones of the codification of criminal legislation in Ukrainian lands. The text of the lecture. 18 p. URL: [https://newcriminalcode.org.ua/about-us_\(in-Ukrainian\)](https://newcriminalcode.org.ua/about-us_(in-Ukrainian)).

9. Litvinova I.F. Regarding the definition of the concept of a person's right to the inviolability of housing or other possessions. *Law and society*. 2012. No. 2. pp. 59-64. (in Ukrainian).

10. Vehera-Izhevskaya I.V. Ensuring the right to inviolability of a person's home or other property in criminal proceedings: autoref. diss. ... PhD in legal sciences: 12.00.09. Kharkiv, 2018. 24 p. (in Ukrainian).

11. Solovei D.Y. Evolution of legislation on criminal liability of the USSR (1919-1959): autoref. diss. ... PhD in legal sciences: 12.00.08. Kyiv, 2017. 237 p. (in Ukrainian).

12. Dashkovska O.R. The generation of human rights as a social form of mediation of freedom. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series «Jurisprudence»*. 2016. No. 22. pp. 4-7. (in Ukrainian).

13. Human rights in Ukraine - 2004. VI. The right to inviolability of private life (privacy). *Comprehensive study of the state of human rights in Ukraine (annual reports): Report of human rights organizations*. URL: <https://khp.org/1124785474> (in Ukrainian).

14. Kozyr O.V. International legal standards of a person's constitutional right to inviolability of housing. *Law and security*. 2009. No. 5. pp. 29-32. (in Ukrainian).

15. Constitution of the Ukrainian People's Republic (Statute on the State System, Rights and Freedoms of the Ukrainian People's Republic. *Database «Legislation of Ukraine»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text> (in Ukrainian).

16. Russian truth. Texts based on 7 lists and 5 editions / compiled and prepared for publication by Prof. S. Yushkov. Kyiv, 1935. Redaction IV. pp. 137-144. URL: <http://litopys.org.ua/bilets/bil09.htm> (in Ukrainian).

17. «Pravda Ruska» by Yaroslav the Wise: the beginning of domestic legislation / comp. H.H. Demydenko, V.M. Yermolaiev. Kharkiv, 2017. 392 p. (in Ukrainian).

18. Second Lithuanian Statute. Minsk, 2003. pp. 35-263. *Database «Legislation of Ukraine»*. URL: <http://litopys.org.ua/statut2/st1566.htm> (in Ukrainian)

19. The rights by which the Little Russian people are judged in 1743 / compiled and authored by K.A. Vyslobokov; ed Yu.S. Shemshuchenko. Kyiv, 1997. 547 p (in Ukrainian).

20. Khudoba N.V. Codification of Austrian law and the peculiarities of its application in Galicia (1772-1918). *Scholarly notes of the Tavrichesky National University named after YOU. Vernadsky. Series «Legal Sciences»*. Vol. 20 (59). No. 2. 2007. pp. 285-289. (in Ukrainian).

21. Textbook on the history of the state and law of Ukraine: teaching. guide: In 2 vols. / ed. V.D. Honcharenko. Kyiv, 1997. Vol. 1: From the earliest times to the beginning of the 20th century. 464 p. (in Ukrainian).

22. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19320600571/O/D19320571.pdf>

23. Law of Ukraine «On recognition of some laws of Ukraine as having lost their validity». // Database «Legislation of Ukraine». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-18#Text> (in Ukrainian).
24. Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Termination of Laws Approved on January 16, 2014» // Database «Legislation of Ukraine». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-18#n84> (in Ukrainian).
25. Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Criminal Code of Ukraine on Strengthening the Protection of Rights to Immovable Property» dated December 10, 2014 No. 1385 // Database «Legislation of Ukraine». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52853 (in Ukrainian).
26. Draft Law «On Amendments to the Criminal Code of Ukraine on Strengthening Liability for Illegal Eviction» dated November 6, 2020 No. 4333. Database «Legislation of Ukraine». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70361. (in Ukrainian).
27. Malyarenko V.T. On the inviolability of a person's home and other possessions as a basis for criminal proceedings. Criminal process of Ukraine: State and prospects of development: selected scientific works. Kyiv, 2004. pp. 74-103 p. (in Ukrainian).
28. Kostenko O.M., Landina A.V. The concept of the object of the crime: the discussion should be continued. *Law of Ukraine*. 2008. No. 4. pp. 101-105. (in Ukrainian).
29. Andrushko P.P. Crimes in the field of official activity: criminal-legal characteristics. Kyiv, 2006. 148 p. (in Ukrainian).
30. Antoniuk N.O. Qualifying feature «intrusion into a dwelling, other premises or storage»: the practice of the Supreme Court. *Sudebno-yuridicheskaya gazeta*. 2020. May 14. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/168701-kvalifikuyucha-oznaka-proniknennya-v-zhitlo-inshe-primischennya-chi-skhovische-praktika-verkhovno-go-sudu> (in Ukrainian).
31. Kvasha O.O. The content and significance of the philosophical categories «possibility» and «validity» for criminal legal research on causation. *Journal of the Kyiv University of Law*. 2012. No. 1. pp. 301-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_1_76 (in Ukrainian).
32. Criminal law of Ukraine. General part: textbook for law students. university / ed. P.S. Matyshevskiy et al. Kyiv, 1997. 512 p. (in Ukrainian).

Anton RONE

postgraduate student, Institute of State and Law named after V.M. Koretsky of National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4014-7341>

e-mail: anparo@ukr.net

HISTORICAL DEVELOPMENT OF CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATION OF THE INVIOABILITY OF THE HOME

The paper examines the historical development of criminal liability for violation of the inviolability of housing and distinguishes three periods of its historical development: I. Origins of criminal liability for violation of the inviolability of housing (X century – the first half of the XIX century.), which are characterized by non-separation of criminal liability among other types of legal liability, fragmentary or property of a person, and not a violation of his right to privacy, reflected in the rules of law of the caste nature of society; II. Establishment of criminal-legal protection of the inviolability of the home (second half of the XIX – first half of the XX century), characterized by two successive trends, in particular, the introduction of criminal-legal protection of privacy, including the inviolability of housing, in Russian and Austro-Hungarian empires, II Rzeczpospolita, which included Ukrainian territories, and, conversely, its absence in the criminal law of the USSR, as the Criminal Code of the Ukrainian Soviet Socialist Republic of 1922 and the Criminal Code of the Ukrainian Soviet Socialist Republic of 1927 did not provide rules on liability for violations; III. Establishment of criminal liability for violation of the inviolability of housing (second half of the XX - present), which is characterized by enshrining relevant provisions in the Criminal Code of the Ukrainian Soviet Socialist Republic of 1960 and the Criminal Code of Ukraine in 2001, and the right to inviolability of housing is a constitutionally recognized human right introduction into the criminal law norm of violation of the inviolability of housing of such a form of the objective party as illegal inspection and search, which is an additional guarantee of protection of the rights of the individual in criminal. It is proposed to consider the provision of criminal liability for violation of the inviolability of housing from the point of view of recognition and protection of this right.

Keywords: historical development, violation of the inviolability of housing, housing, responsibility, criminal liability, criminal law, legislation